

Buffelnyhetsbrev nr 8 - Fortfarande under vatten

Funderingar om framtiden i en alltmer översvämmad del av Uppland

Jag tänkte på det där som Gunnar Rundgren nämnde vid det första årsmötet för regenerativa föreningen hade i Sala för en månad sedan, att vi ska äta det som kan produceras nära dvs i det landskap som vi lever i. Då har vi bättre förutsättningar att tära så lite på jordens resurser vad gäller långväga mattransporter och allt vad det för med sig. I nordöstra Uppland där vi bor fanns det för bara 80 år sedan hundratals mjölkgårdar i kommunen och på vår sträcka, 4 km in till Harbo, fanns det 10 mjölkbesättningar. Nu är det bara vi och en till kvar. Jorden finns kvar men i avsaknad av nötkreatur, med undantag för ett antal fritidshästar, så bedriver merparten av jordbruken en djurlös produktion vilket leder till en ganska ensidig växtföljd bestående av spannmål och ibland avlöst av oljeväxter. I teorin skulle även ärtor och åkerbönor kunna sås med det har vildsvinen satt stopp för. Samtidigt omvandlas gamla utägor utmed vattendragen och beteshagar till skog eller förbuskade vildvuxna ängar med vass och tuvtätel. Den här trista utvecklingen av utarmning är inte unik utan är mer regel än undantag i stora delar av vårt land. Istället för att producera mjölken och göra mjölkprodukter av den eller producera kött från betande djur har vi fått ett ekonomiskt system som gör det billigare att producera och importera mer än hälften av vårt behov någon annanstans i världen. Samtidigt, här i detta landskap finns det fantastiska naturliga förutsättningar för just en uthållig mjölk- och köttproduktion.

Mycket pengar i mygg

Finns det då hopp om en förändring. Går det att vända utvecklingen. Ja, jag tror det. Behov finns av både produkter och tjänster associerade till djurhållning och det gäller bara att hitta de marknader som är villiga att betala för dem. Jag tänker då på mygg, det finns förmodligen mycket pengar i mygg att tjäna. Det pågår en accelererande utbredning av översvämningsmyggor utmed Dalälven, Klarälven och runt flera andra vattendrag i Mellansverige.

I översvämningsmarker vid nedre Dalälven var det för 20 år sedan ca 3000 ha övergiven åkermark och kärr som utgjorde kläckningsplatser för myggen och nu uppges finnas mer än 20000 ha mark som utgör "myggfabriker". Den enskilt viktigaste metoden för att bekämpa myggen är hävd dvs ha betande djur på strandängarna och slåtter med borttagning av växlighet. Hävden förändrar

närmiljön för myggen vilket leder till att färre mygglarver kläcks. Istället för hävd har kommunerna (7st) via NEDAB närmast ensidigt satsat under mer än 20 år på bekämpning med ett BTI gift (sporer från en bacillusart) som sprids från helikoptrar. Metoden är effektiv men dyr. Eftersom metoden inte gör något åt orsakerna, utebliven hävd, så sprider sig översvämningsmyggorna till allt fler nya vattendrag och strandängar år för år. Takten i förändringen speglar betesdjurens frånvaro från dessa marker. Det som är bra med dessa ökade kostnader för myggbekämpning det är att det sätter en nivå för vad samhället kan betala för de ekosystemtjänster som betesdjuren utför. Så länge det fanns ett överflöd av nötkreatur i landskapet och bönderna konkurrerade om alla områden som kunde betas eller slåttas då fick samhället denna ekosystemtjänst gratis. Men nu är tiderna andra och bara vid nedre Dalälven beräknas den årliga helikopterbekämpningen kosta mellan 10- 30 miljoner per år. Översatt till kor skulle dessa pengar räcka till 3000 kr extra per djur för 10000 kor. En sådan flock skulle kunna mer än väl hävda områdets strandängar. Den här "myggpengen" om den skulle ges som bidrag till betning av översvämningsmarker skulle kunna ses som en försäkringspremie mot mygg för att undvika av en för många olidlig plåga dvs sanitär olägenhet. Under de allra flesta år skulle förmodligen det räcka med djurens betande för att reducera myggförekomsten till en acceptabel nivå. Vid särskilda nederbördsrika år kan det dock behövas en beredskap för en mer integrerad bekämpning.

Vad en myggpeng kan bidra med

En myggpeng skulle kunna bidra till att köttuppfödningen åter bli lönsam. Kanske en uppfödning, under två betessäsonger, av det överskott av mjölkkrastjurar som finns, skulle kunna bli en lönsam nisch för många lantbrukare i områdena. En annan fullt möjlig nisch skulle kunna vara uppfödning av vattenbufflar, mjölkning och produktion av mozzarella. Vattenbufflar tål mygg, även massförekomster, bättre än bos (kor) eftersom de försvarar sig mot myggen genom att sänka ner sig i vatten eller ta regelbundna gyttjebad vilket täcker och skyddar huden. De har också bättre bärighet i mer sankta områden och kommer därmed åt att beta långt ut på mossar och kärr. Det som få konsumenter vet är att nästan all mozzarella, både från ko och buffel, importeras idag. Ett färskostsortiment som ökar ständigt och kräver närhet till konsumenten för att riktigt färska produkter ska kunna avnjutas. Det handlar om 1000-tals ton per år. Vi har under mer än 10 år visat att vattenbuffeln trivs i vårt klimat och tål vintrarna bra. Nu handlar det bara om att skala upp och ta marknadsandelar. Ett strålande exempel på att detta är fullt möjligt finns i ett litet alpland som ofta förväxlas med Sverige – Schweiz. I mitten av 90-talet importerades de första 10 djuren och nu 30 år senare finns det 2400 st och 100 tals ton med mozzarella produceras varje år. En helt ny och mycket lönsamproduktion har kunnat skapas på en förhållandevis kort tid. I Sverige importerades ett 20 tal djur 2012 och nu har populationen vuxit till ca 250 djur.

Kommer vi sakna kon först när båset är tomt

Jag tror att vi kan återta förlorad terräng, i dubbel bemärkelse men om så ska ske dvs att förmå unga bönder att satsa på kött- eller mjölkproduktion måste

samhället dels kunna betala bättre för de ekosystemtjänster som myggjägare och landskapsskötare som är en del av djurens förtjänster dels se till att de ersättningar som man kommer överens om också betalas ut och att villkoren inte förändras med kort varsel. Kommunerna måste tro på vad forskarna säger, att kon är lösningen och inte förlita sig på en "biologisk" kontroll som baseras på att man flyger, ibland 4 ggr per år, med en flygfotogenosande helikopter och sprayar landskapet med ett BTI gift. Vi kan inte äta mygg men vi kan äta kor. Att ha kvar en kött- och mjölkproduktion i Mellansverige är viktig utifrån många aspekter, beredskap i form av ett matförråd vid kristider, biologisk mångfald, sanitär nytta och turism för att nu nämna några. På det sätt som betesdjuren formar landskapet är också ett landskap som många av oss vill leva och bo i. Det är på tiden att politiker och andra inser allt detta innan, som talesättet lyder, man saknar kon först när båset är tomt. Båsen har stått tomma alltför länge redan och det är dags att fylla dem igen. För varje problem finns det lösningar vilket kan ge möjligheter till utveckling av nya gröna näringar. Myggproblemet tror jag kan öppna nya dörrar men här måste kommunerna vara mer lyhörda och aktiva för att hitta hållbara lösningar i en mer regenerativ anda.

På bilden ser ni en del av vår svämmade åkermark. Totalt rör det sig om över 1000 hektar runt Tämnaren som just nu ligger under vatten. /Pontus

